

ГОТОВНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У статті дана характеристика недоліків, які під час навчання негативно впливають на соматичний стан молодших школярів на фоні загального погіршення здоров'я та аналізується роль вчителя як один з головних факторів збереження та зміцнення здоров'я. А також розкривається поняття "готовність" та вказані шляхи її формування у післядипломній освіті вчителів початкових класів.

The article is short feature defect, which during education negatively influence upon somatic condition younger schoolboy on background of the general deterioration of health and is analysed role of the teacher as one of the main factor conservations and fortification of health. As well as opens the notion "readiness" and deals way of its shaping in forming the teachers of the initial classes.

Постановка проблеми. За останні десятиліття стан здоров'я школярів значно погіршився. Збільшилась кількість дітей з хронічними захворюваннями та функціональними відхиленнями. Сучасний стан розвитку освіти в умовах несприятливого впливу екологічних та соціальних чинників характеризується пошуком шляхів, способів і засобів для покращення та зміцнення здоров'я школярів загальноосвітніх навчальних закладів. Є.Чернишова зазначає, що гуманізація освіти вимагає якісно нового підходу до потреб людини, формування в неї стійких мотивацій позитивної соціальної поведінки. Ситуація екологічної, економічної та демографічної кризи робить невідкладним навчання кожного свідомого ставлення до збереження та зміцнення здоров'я [10]. Це в свою чергу створює умови для модернізації освіти відповідно до вимог сучасної освітньої системи, які вимагають запроваджувати нові підходи до підготовки вчителя початкових класів у післядипломній освіті. Одним з актуальних напрямків, в якому має рухатися педагогічна наука, є підготовка фахівців, які здатні здійснювати педагогічну роботу з використанням здоров'язбережувальних технологій.

Проблема перепідготовки учителів набула досить ґрунтовного висвітлення в науковій літературі. Теоретичні та методологічні її основи відображені в працях М.Драгоманова, О.Духновича, С.Русової, В.Сухомлинського, К.Ушинського. Сучасні її аспекти знайшли відображення в науковому доробку А.Алексюка, Н.Гоноболіна, С.Гончаренка, Н.Кузьміної, О.Савченко, В.Семиченко, В.Сластьоніна, О.Щербакова, О.Омельченко та ін.

Також під час аналізу психолого-педагогічної літератури ми зупинилися на вивчені змістової характеристики поняття "готовність", цим питанням займалися О.Асмолов, С.Максименко, В.Моляко, П.Перепелиця, С.Рубінштейн, С.Узнадзе та ін.; розробкою структури готовності Ф.Гоноболін, В.Крутецький, Н.Кузьміна та ін.; аналізом структурних компонентів і показників готовності до педагогічної діяльності Г.Балл, А.Деркач, А.Пуні, В.Семиченко, В.Сластьонін та ін.

Найбільш розроблене поняття готовності у галузі педагогічної психології, а саме при розкритті шляхів вдосконалення процесу вузівської підготовки педагогічних кадрів у роботах Г.Балла, Ф.Гоноболіна, К.Дурай-Новакової, І.Зязюна, Г.Костюка, Н.Кузьміної, С.Максименка, О.Мороза, В.Семиченко, А.Щербакова, Т.Яценко та ін.

Мета статті – розглянути процес формування готовності вчителя застосовувати здоров'язбережувальні технології у навчально-виховному процесі початкових класів.

За даними Міністерства охорони здоров'я України в 50 % школярів спостерігаються функціональні відхилення у стані різних систем організму, а в 42 % – різні хронічні захворювання, на 19 % зріс рівень загальної інвалідизації. До першого класу приходять лише 27 % здорових дітей, закінчують школу здоровими 6-9 % випускників [7].

За даними ЮНЕСКО Україна посідає одне з останніх місць у світі за оцінками стану здоров'я дорослих і дітей (тривалість життя, висока смертність, особливо серед дітей, великий відсоток відхилень у фізичному, психічному розвитку та захворювань серед дітей та молоді). На думку Мельника О., цьому сприяють екологічна катастрофа, напруження соціального становища, низький рівень медичної допомоги, ускладнення навчальних програм та інтенсифікація навчального процесу сучасної школи [7].

Ураховуючи вище сказане, всі сторони навчально-виховного процесу, на даному етапі, мають бути направлені на збереження та зміцнення здоров'я і не останню роль у цьому має формування валеологічної грамотності. Одним із компонентів здоров'язбережувальної освіти та формування культури здоров'я є загальноосвітній навчальний заклад. Але, на жаль, сучасні дослідження російських фізіологів і гігієністів свідчать, що несприятливий вплив школи, який поряд з генетичними, соціальними й екологічними факторами впливає на здоров'я дітей, становить близько 20-40%.

На думку М.Безруких, “вплив школи, умов навчання, навчальні перевантаження так значущі саме тому, що вони діють безперервно, тривало, систематично й комплексно. Окрім цього, роки навчання для кожної дитини – період інтенсивного розвитку, формування організму, період, коли будь-які несприятливі фактори здійснюють найбільший вплив” [1: 6].

Ще однією з актуальних проблем сучасної школи є переважне використання репродуктивних методик викладання навчальних дисциплін. Такі методики, хоча й сприяють засвоєнню знань, але передбачають, в основному, не усвідомлення учнем навчального матеріалу, а лише його механічне запам'ятовування. При цьому учень часто не має уявлення про практичну цінність навчального матеріалу саме для нього, проте змушений його засвоювати. Отже, учень не бере активної участі у пізнавальному процесі. Ігнорування найважливішого дидактичного принципу – принципу свідомості й активності учня у процесі навчання – закономірно призводить до втрати інтересу, низької мотивації навчання, не сприяє формуванню творчих здібностей дитини. Повторюючись щоденно протягом навчальних років, така ситуація не може пройти безслідно для розвитку дитини, її здоров'я.

Такий стан підсилюється й методиками викладання, що не відповідають віковим та індивідуальним особливостям учнів.

Окрім цього, до недавнього часу система професійної підготовки вчителя не передбачала його цілеспрямованої валеологічної освіти, формування відповідального ставлення до стану свого здоров'я та здоров'я учнів. Природно, що недостатня валеологічна підготовка, відсутність наукових знань з основ виховання здорової дитини, здійснення педагогічної діяльності в аспекті оздоровчих завдань не дозволяють учителеві враховувати й регулювати ступінь впливу всього розмаїття виявів його освітньої діяльності на здоров'я дітей.

При виключній важливості професійної здоров'язберігаючої діяльності усіх педагогів, безумовно, особливу роль відіграють учителі молодших класів. Адже саме початкова школа має пріоритетне значення у формуванні основ здоров'я або нездоров'я дитини.

Тобто виходячи з вище сказаного треба реформувати систему післядипломної освіти педагогічних кадрів, доповнивши її здоров'язбережувальними знаннями та вміннями використовувати здоров'язбережувальні технології під час навчально-виховного процесу.

Але як зазначає Т.Сущенко, “педагогічні знання не можна нав'язати. У цьому має бути потреба, усвідомлена особистістю необхідність. Тоді тільки можна зменшити негативні ефекти упереджень” [9].

Отже, виходячи з вище сказаного виникає необхідність формування готовності до застосування вчителями початкових класів здоров'язбережувальних технологій під час навчального процесу.

Поняття “готовність” не є новим у вітчизняній, зокрема й у психолого-педагогічній літературі. Вчений С. Максименко розглядає готовність як “цілеспрямоване вираження особистості, що включає її переконання, погляди, мотиви, почуття, вольові та інтелектуальні якості, знання, навички, вміння, установки. Така готовність досягається в процесі моральної,

психологічної, професійної та фізичної підготовки, є результатом різнобічного розвитку особистості з урахуванням вимог, зумовлених особливостями діяльності, професії. Готовність як інтегральне системне утворення особистості характеризує її вибірково активність при підготовці та включенні до діяльності” [6: 70].

Словник В. Даля трактує готовність як “стан або властивість готового” [3: 388]. У словнику С. Ожегова готовність окреслюється як “стан, при якому все зроблено, все підготовлено для будь-чого” [8: 116]. Особистісна готовність розглядається як комплекс морально-вольових та фізичних якостей людини, які через вмотивовані потреби є необхідними їй для досягнення поставленої соціально значущої мети [4: 198].

У сучасному розумінні науковців, готовність – це цілісне інтегральне утворення особистості, що характеризує її емоційно-когнітивну та вольову вибірково прогножуючу мобілізованість і активність у момент включення до діяльності певної спрямованості.

Також виходячи із загального визначення, вчені (Г.Балл, Г.Костюк, Н.Кузьміна, О.Мороз та ін.) виділили в своїх працях два підходи до трактування суті готовності: функціональний та особистісний.

Функціональний розглядається як певні знання, які забезпечують високий рівень ефективності діяльності (С.Мілярян, К.Платонов та ін.). На базі особистісного підходу готовність трактується як результат підготовки до певної діяльності (Г.Костюк, В.Моляко, М.Дьяченко та ін.).

Готовність, також, можна умовно поділити на 2 групи:

- короткочасна, тимчасова – актуалізація певних знань з даної галузі для успішного виконання дій в конкретній ситуації;
- довготривала, загальна – цей тип готовності, який формується в системі спеціальної підготовленості (О.Киричук, В.Крутецький та ін.) – як набуття знань, умінь, навичок, досвіду, установок і мотивів діяльності [2].

Готовність педагога до застосування здоров’язбережувальних технологій під час навчального виховного процесу розглядається як стійке системне психологічне утворення, що інтегрує в собі психологічну спрямованість та професійну підготовленість до здійснення даного аспекту діяльності, забезпечує активність педагога при вирішенні завдань навчання і виховання дітей та зміцнення здоров’я учнів. За своєю структурою вона містить три взаємозалежних компоненти: мотиваційний, когнітивний, операційний і є наслідком підготовки до даного аспекту діяльності.

На думку І. Василенко процес формування готовності до педагогічної діяльності, а в нашому випадку, до педагогічної діяльності з використанням здоров’язбережувальних технологій, розглядається як частина загальної підготовки педагогів. Процес підготовки до використання педагогічних здоров’язбережувальних технологій під час навчання дітей у початковій школі здійснюється шляхом одночасного формування всіх структурних компонентів готовності мотиваційного, когнітивного та операційного, при домінуючій ролі того чи іншого компонента в залежності від специфіки діяльності, до якої здійснюється підготовка. Розвиток компонентів готовності реалізується в умовах спеціально організованого навчання, що спрямоване на оволодіння теоретичними знаннями, практичними вміннями, формування позитивного ставлення до відповідного аспекту педагогічної діяльності [2].

Ці умови, на нашу думку, можна створити у закладах післядипломної освіти та спеціально організованій методичній роботі у навчальних закладах.

Необхідно формувати компетентність у педагогів, яку ми ставимо на одному рівні з готовністю. Бо компетентний спеціаліст намагається креативно мислити, виходити за рамки стандартної моделі своєї діяльності, тому компетентність виступає як вища форма готовності.

Систему професійної перепідготовки вчителів та формування під час неї готовності застосовувати нові педагогічні здоров’язбережувальні технології В.Загвязинський пов’язує зі створенням таких організаційних умов: забезпечення теоретичного оснащення (формування

наукового світогляду під час вивчення навчальних дисциплін, оволодіння сучасною педагогічною та психологічною теорією); реалізація методичного оснащення (вміння варіативно використовувати методи, прийоми, форми навчання й виховання в залежності від конкретних ситуацій, оволодіння технікою і технологією розв'язання педагогічних завдань); спонукання до творчого розв'язання педагогічних завдань, в основі якого лежить віра у можливості учнів, позитивне відношення до педагогічної діяльності, незадоволеність вже досягнутим, потреба у самовдосконаленні та інше; сприяння розвитку тих здібностей, що, необхідні для здоров'язбережувальної діяльності: вміння визначити альтернативу очевидному, аналіз та оцінка різноманітних варіантів, прогнозування ходу педагогічного процесу та можливостей розвитку учнів, висування гіпотез та здійснення переносу [5].

Така робота, на нашу думку, буде сприяти формуванню готовності застосовувати здоров'язбережувальні технології під час навчально-виховної роботи, що в свою чергу призведе до зростання педагогічної майстерності й творчої активності, щодо збереження здоров'я учнів та розширенню їхніх знань про основи здоров'я, поліпшенню показників психологічного клімату в навчальному закладі.

Подальші напрями досліджень пов'язані з особливостями впровадження моделі формування готовності вчителів у післядипломній освіті застосовувати педагогічні здоров'язбережувальні технології у початковій школі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Безруких М.М. Здоровьесберегающая школа. – М.: Московский психолого-социальный институт, 2004. – 240 с.
2. Василенко І. Ю. Формування психологічної готовності педагогів до роботи з ліворукими дітьми і дітьми-лівшами у початковій школі // Автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / І.Ю. Василенко; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., 2005. – 22 с. – укр.
3. Даль В. Толковый словарь живого великорусского языка: В 4 Т. – М.: Русский язык, Т. 1. А – З. – 1989. – 699 с.
4. Енока Р.М. Словник кінезіології. – К.: вид-во “Олімпійська література”, 2000. – 695 с.
5. Загвязинский В.И. Педагогическое творчество учителя. – М.: Педагогика, 1987. – 160 с.
6. Максименко С.Д. Психологія в соціологічній та педагогічній практиці: методологія, методи, програми, процедури. Навч. посіб. для вищої школи. К.: Наукова думка. – 1999. – 216 с.
7. Мельник О. Системний підхід до формування культури здоров'я учасників навчально-виховного процесу // Початкова школа. Науково-методичний журнал – 2005. – № 11 – С. 14-16.
8. Ожегов С.И. Словарь рус. языка: Ок. 57000 слов / Под ред. чл.-корр. АН СССР Н.Ю. Шведовой. – 20-е изд., стереотип. – М.: Рус. яз., 1988. – 750 с.
9. Сущенко Т.І. Педагогічні процеси в системі післядипломної освіти. – Запоріжжя: “Диво” – 1993. – С.10-11
10. Чернишова Є.Р. Підготовка вчителя до формування в учнів основ знань про здоров'я та безпеку життєдіяльності людини. Дис. ... канд. пед. наук 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти. – Київ, 2004. – 222 с.

УДК 371.134

Ю.В. Шарапова

МІСЦЕ КОМПОЗИЦІЇ У ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Проаналізовано зміст діяльності вчителя трудового навчання та учнів на основних етапах композиційної діяльності. Сформульовані основні елементи композиційної діяльності при виготовленні будь-якого виробу з конструювання та моделювання одягу.